Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ATHANASIOSA RANTOSA
przedstawiona w dniu 23 lutego 2021 r.[1]

Sprawa C-603/20 PPU

SS
przeciwko
MCP

{wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział rodzinny, Zjednoczone Królestwo]}

Odesłanie prejudycjalne – Pilny tryb prejudycjalny – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Artykuł 10 – Jurysdykcja w przypadkach uprowadzenia dziecka – Dziecko bezprawnie uprowadzone do państwa trzeciego, w którym nabyło miejsce zwykłego pobytu – Dobro dziecka – Bezterminowe utrzymanie jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed jego bezprawnym uprowadzeniem

I. Wprowadzenie

1. Dziecko będące obywatelem brytyjskim, które miało miejsce zwykłego pobytu w Zjednoczonym Królestwie, zostało bezprawnie uprowadzone przez matkę do państwa trzeciego, a mianowicie Indii, gdzie nabyło miejsce zwykłego pobytu. Ojciec dziecka wystąpił do sądu brytyjskiego z powództwem o jego powrót do Zjednoczonego Królestwa oraz o prawo do osobistej styczności z dzieckiem.

2. Czy sąd brytyjski jest właściwy do orzekania w przedmiocie takiego powództwa na podstawie art. 10 rozporządzenia (WE) nr 2201/2003[2]? Takie jest w istocie pytanie przedstawione przez High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział rodzinny, Zjednoczone Królestwo].

3. W niniejszej sprawie należy zatem zbadać zakres terytorialny i przesłanki stosowania art. 10 tego rozporządzenia.

1 Język oryginału: francuski.

2 Rozporządzenie Rady z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1). Rozporządzenie nr 2201/2003 jest również nazywane „rozporządzeniem Bruksela II bis”.

4. Na zakończenie mojej analizy skonkluduję, że w przypadku gdy dziecko zostało uprowadzone do państwa trzeciego i tamże zatrzymane, sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko to miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem albo zatrzymaniem, utrzymują jurysdykcję bez ograniczenia w czasie, również w przypadku, gdy wspomniane dziecko nabyło miejsce zwykłego pobytu w tym państwie trzecim.

II. Ramy prawne

A. Prawo międzynarodowe

5. Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzona w Hadze dnia 19 października 1996 r. (zwana dalej „konwencją haską z 1996 r.”), ustanawia zasady mające na celu wzmocnienie ochrony dzieci w sytuacjach o charakterze międzynarodowym oraz unikanie konfliktów pomiędzy systemami prawnymi państw sygnatariuszy dotyczących jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania środków ochrony dzieci.

6. Zgodnie z art. 7 tej konwencji:

„1. W razie bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka organy Umawiającego się Państwa, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zachowują swoją jurysdykcję do chwili, gdy dziecko uzyska zwykły pobyt w innym państwie, oraz:

a) każda osoba, organ lub inna jednostka uprawniona do pieczy zezwoliła na uprowadzenie lub zatrzymanie; lub

b) dziecko przebywało w tym innym państwie co najmniej rok po tym, jak osoba, organ lub inna jednostka uprawniona do pieczy znała lub powinna była znać miejsce jego pobytu, żaden wniosek o powrót zgłoszony w tym okresie nie jest już rozpatrywany, a dziecko zaadaptowało się do nowych warunków.

2. Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka uważa się za bezprawne:

a) jeżeli nastąpiło przez to naruszenie prawa do pieczy przyznanego osobie, organowi lub innej jednostce, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie zgodnie z prawem państwa, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem; oraz

b) jeżeli w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawo to było rzeczywiście wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłoby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie.

Prawo do pieczy określone w literze a) może wynikać w szczególności z mocy prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z porozumienia mającego moc prawną w świetle prawa tego państwa.

3. Dopóki organy wymienione w ustępie 1 zachowują swoją jurysdykcję, organy Umawiającego się Państwa, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym zostało zatrzymane, mogą podejmować jedynie niecierpiące zwłoki środki konieczne dla ochrony osoby lub majątku dziecka, stosownie do artykułu 11”.

B. Prawo Unii

1. Przepisy dotyczące wystąpienia Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej

7. Decyzją (UE) 2020/135 z dnia 30 stycznia 2020 r. w sprawie zawarcia Umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej [3] (zwanej dalej „umową o wystąpieniu") Rada zatwierdziła w imieniu Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej tę umowę, która została załączona do tej decyzji [4].

8. Artykuł 86 umowy o wystąpieniu, zatytułowany „Sprawy zawisłe przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej", stanowi w ust. 2 i 3:

„2. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej pozostaje właściwy do wydawania orzeczeń w trybie prejudycjalnym na wnioski sądów Zjednoczonego Królestwa złożone przed zakończeniem okresu przejściowego.

3. Na użytek niniejszego rozdziału uznaje się, że postępowania zostały wszczęte przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zostały złożone w dniu wpisania do rejestru dokumentu wszczynającego postępowanie przez Sekretariat Trybunału Sprawiedliwości lub Sądu, odpowiednio do przypadku".

9. Zgodnie z art. 126–132 umowy o wystąpieniu w okresie przejściowym, który rozpoczyna się z dniem wejścia w życie tej umowy i kończy się w dniu 31 grudnia 2020 r., z wyjątkiem przypadku przedłużenia, prawo Unii ma nadal zastosowanie do Zjednoczonego Królestwa i na jego terytorium na warunkach przewidzianych we wspomnianej umowie.

2. Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003

10. Zgodnie z motywami 1, 2, 12, 21 i 33 rozporządzenia nr 2201/2003:

„(1) Wspólnota Europejska postawiła sobie za cel stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w której ramach zapewniony jest swobodny przepływ osób. W tym celu Wspólnota przyjmuje między innymi środki w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych niezbędne dla właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

(2) Rada Europejska w Tampere zatwierdziła zasadę wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jako podstawę dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości oraz określiła jako priorytet prawo do odwiedzin.

[…]

(12) Podstawy jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej.

3 Dz.U. 2020, L 29, s. 1.

4 Dz.U. 2020, L 29, s. 7.

[…]

(21) Uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim powinno opierać się na zasadzie wzajemnego zaufania, a podstawy nieuznania orzeczenia powinny być ograniczone do niezbędnego minimum.

[…]

(33) Niniejsze rozporządzenie uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. W szczególności zmierza do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej".

11. Artykuł 1 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres stosowania", zawarty w rozdziale I tego rozporządzenia, zatytułowanym „Zakres stosowania i definicje", stanowi w ust. 1 i 2:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

[…]

b) przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej.

2. Sprawy, o których mowa w ust. 1 lit. b), dotyczą w szczególności:

a) pieczy nad dzieckiem i prawa do osobistej styczności z dzieckiem;

[…]".

12. W art. 2 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Definicje", który również znajduje się w rozdziale I, przewidziano:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[…]

3) »państwo członkowskie« oznacza każde państwo członkowskie z wyjątkiem Danii;

[…]

7) »odpowiedzialność rodzicielska« oznacza ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę na dzieckiem oraz prawo do osobistej styczności z dzieckiem;

[…]

11) »bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka« oznacza uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka, jeżeli:

a) narusza to prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt;

oraz

b) pod warunkiem, że prawo pieczy nad dzieckiem było, wspólnie lub samemu, faktycznie wykonywane w czasie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub byłoby wykonywane, gdyby uprowadzenie lub zatrzymanie nie nastąpiło. Za wspólne wykonywanie pieczy nad dzieckiem uznaje się sytuację, gdy jeden podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej na mocy orzeczenia lub z mocy prawa nie może stanowić o miejscu pobytu dziecka bez zgody innego podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej".

13. Rozdział II rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Jurysdykcja", zawiera w sekcji 2, obejmującej art. 8–15, przepisy jurysdykcyjne w dziedzinie odpowiedzialności rodzicielskiej.

14. Artykuł 8 tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna", stanowi:

„1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.

2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12".

15. Artykuł 10 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja w przypadkach uprowadzenia dziecka", ma następujące brzmienie:

„W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim oraz

a) każda z osób, instytucji lub innych jednostek sprawujących pieczę nad dzieckiem przyzwoliła na uprowadzenie lub zatrzymanie;

lub

b) dziecko przebywało w tym innym państwie członkowskim przez co najmniej rok od chwili, w której osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem dowiedziała się lub powinna była się dowiedzieć o miejscu jego pobytu, dziecko zadomowiło się w swoim nowym otoczeniu oraz spełniony jest jeden z następujących warunków:

(i) w ciągu roku od chwili, w której sprawujący pieczę nad dzieckiem dowiedział się lub powinien był się dowiedzieć o miejscu pobytu dziecka, nie został złożony żaden pozew lub wniosek o powrót dziecka do właściwych organów państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym jest zatrzymane;

(ii) pozew lub wniosek o powrót wniesiony przez sprawującego pieczę nad dzieckiem został cofnięty, a żaden nowy wniosek nie został złożony w terminie określonym w ppkt (i);

(iii) postępowanie przed sądem w państwie członkowskim, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, zostało zakończone zgodnie z art. 11 ust. 7;

(iv) sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, wydały orzeczenie o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarządziły powrotu dziecka".

16. Zgodnie z art. 12 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Pozostałe jurysdykcje [Prorogacja jurysdykcji]”:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli:

a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka;

oraz

b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

[…]

3. Sądy państwa członkowskiego mają również jurysdykcję w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej w postępowaniach innych niż te, o których mowa w ust. 1, jeżeli;

a) dziecko ma istotny związek z tym państwem członkowskim, w szczególności z uwagi na fakt, że jeden z podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej ma zwykły pobyt w tym państwie członkowskim lub dziecko posiada obywatelstwo tego państwa członkowskiego

oraz

b) jurysdykcja sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez wszystkie strony postępowania w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

4. Jeżeli dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, które nie jest stroną [konwencji haskiej z 1996 r.], należy uznać jurysdykcję na podstawie niniejszego artykułu za zgodną z dobrem dziecka, w szczególności jeśli przeprowadzenie postępowania w danym państwie trzecim okazuje się niemożliwe”.

17. Artykuł 14 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje”, stanowi:

„Jeżeli żaden sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji zgodnie z art. 8–13, jurysdykcję określa się w każdym państwie członkowskim według prawa tego państwa”.

C. Prawo Zjednoczonego Królestwa

18. Artykuły 1–3 Family Law Act 1986 (ustawy – prawo rodzinne z 1986 r.) dotyczą jurysdykcji sądów Anglii i Walii do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej.

III. Spór w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

19. P (zwana dalej „dzieckiem” lub „P”) jest obywatelką brytyjską, która w dniu wydania postanowienia odsyłającego miała trzy lata i cztery miesiące. Rodzice dziecka, którzy nie pozostają w związku małżeńskim, ale wspólnie wykonują odpowiedzialność rodzicielską wobec niego, mają obywatelstwo indyjskie i posiadają dokument pobytowy w Zjednoczonym Królestwie.

20. MCP, matka dziecka (zwana dalej „matką”), utrzymuje, że zarówno ona jak i dziecko padły ofiarą złego traktowania ze strony SS, ojca dziecka (zwanego dalej „ojcem”), oraz że w listopadzie 2017 r. uciekła z dzieckiem do Indii na okres czterech miesięcy, ponieważ nie miała ona żadnej pomocy w Zjednoczonym Królestwie. Matka, w następstwie dalszej przemocy w rodzinie, ponownie uciekła z dzieckiem do Indii w październiku 2018 r.

21. W kwietniu 2019 r. przywiozła dziecko do Zjednoczonego Królestwa na okres krótszy niż dwa tygodnie z tego względu, że na podstawie indyjskich przepisów imigracyjnych dziecko nie było uprawnione do pozostawania w Indiach dłużej niż 180 dni. Od kwietnia 2019 r. dziecko przebywa stale w Indiach. Matka wróciła, aby mieszkać w Zjednoczonym Królestwie i pozostawiła dziecko u babci, czyli u swojej matki.

22. Ojciec zawarł związek małżeński z inną kobietą i ma inne dziecko. Nie widział P od 2018 r. i pragnie, aby P mieszkała z nim lub, pomocniczo, aby miał z nią osobistą styczność.

23. W dniu 26 listopada 2019 r. matka złożyła do Family Court w Chelmsford (sądu rodzinnego w Chelmsford, Zjednoczone Królestwo) wniosek o wydanie orzeczenia w konkretnej kwestii („specific issue order”), mający na celu uzyskanie „zezwolenia na zmianę jurysdykcji, jakiej ma podlegać dziecko” („permission to change jurisdiction of the child”). Postanowienie wydane w przedmiocie tego wniosku wskazuje, że sąd ten uznał się za właściwy, biorąc pod uwagę miejsce zwykłego pobytu dziecka.

24. W dniu 26 sierpnia 2020 r. ojciec wniósł powództwo do High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział rodzinny], sądu odsyłającego, żądając w szczególności powrotu dziecka do Zjednoczonego Królestwa oraz prawa do osobistej styczności z dzieckiem.

25. W niniejszej sprawie sąd odsyłający ma za zadanie rozpoznać żądania matki i ojca, o których mowa w pkt 23 i 24 niniejszej opinii.

26. Sąd ten podkreśla, że nawet uwzględniając w pełni argumenty matki, jest bardzo prawdopodobne, że jej zachowanie jest równoznaczne z bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem dziecka w Indiach.

27. W związku z tym, że podniesiono kwestię jego właściwości do orzekania w sprawie w postępowaniu głównym, sąd odsyłający powziął wątpliwości w tym względzie, wskazując, iż rozporządzenie nr 2201/2003, wywierające skutek bezpośredni i będące normą wyższego rzędu w stosunku do prawa brytyjskiego, stanowi akt podlegający zastosowaniu w pierwszej kolejności przed art. 1–3 ustawy – prawo rodzinne z 1986 r. Ponadto sąd ten uważa, że jakkolwiek dziecko zostało objęte opieką sądową podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 7 września 2020 r., to jednak okoliczność ta nie ma wpływu na jego właściwość do rozpoznania sprawy w postępowaniu głównym.

28. Wspomniany sąd wskazuje, że gdy ojciec wniósł do niego powództwo w dniu 26 sierpnia 2020 r., dziecko przebywało w Indiach od 22 miesięcy, gdzie zamieszkiwało wraz z babcią ze strony matki, oraz że w tym okresie spędziło ono dwa tygodnie w Zjednoczonym Królestwie w kwietniu 2019 r. W konsekwencji w dniu 26 sierpnia 2020 r. dziecko było całkowicie zintegrowane ze środowiskiem społecznym i rodzinnym w Indiach. Sąd odsyłający wnioskuje z tego, że w tym dniu dziecko miało miejsce zwykłego pobytu w Indiach i że w związku z tym nie posiada on jurysdykcji do rozpoznania sprawy w postępowaniu głównym na podstawie art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003.

29. Ponadto zdaniem tego sądu w żadnym momencie do dnia 26 sierpnia 2020 r. matka nie przyznała w sposób jednoznaczny, że angielski sąd ma jurysdykcję do rozpoznania kwestii dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej względem dziecka. W konsekwencji wspomniany sąd uważa, że on również nie ma jurysdykcji na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003.

30. Co się tyczy art. 10 tego rozporządzenia, z wykładni językowej wynika, że artykuł ten dotyczy stosunków między sądami dwóch państw członkowskich. Taka wykładnia została przedstawiona w pkt 4.2.1.1 Praktycznego przewodnika dotyczącego stosowania rozporządzenia Bruksela II bis Komisji Europejskiej [5] (zwanego dalej „praktycznym przewodnikiem"). Jednakże w wyroku z dnia 29 lipca 2014 r. [6]. Court of Appeal (England & Wales), Civil Division [sąd apelacyjny (Anglia i Walia), wydział cywilny, Zjednoczone Królestwo] przyjął wykładnię nadającą wspomnianemu art. 10 ogólnoświatowy zasięg.

31. Wreszcie Trybunał orzekł w pkt 33 wyroku UD [7], podążając za tokiem rozumowania przedstawionym w opinii rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe [8], że treść art. 9, 10 i 15 rozporządzenia nr 2201/2003 musi oznaczać, iż ich zastosowanie zależy od potencjalnego konfliktu jurysdykcyjnego pomiędzy sądami różnych państw członkowskich. Niemniej jednak stwierdzenie to nie było ściśle konieczne do rozstrzygnięcia sporu w tej sprawie, w związku z czym można je uznać za obiter dictum.

32. W związku z tym sąd odsyłający jest zdania, że jego właściwość do orzekania w sprawie w postępowaniu głównym zależy od zakresu terytorialnego art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, którego wykładnia nie jest jasna.

33. W tych okolicznościach High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział rodzinny] postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 10 rozporządzenia [nr 2201/2003] bis utrzymuje bezterminową jurysdykcję państwa członkowskiego, jeżeli dziecko mające miejsce zwykłego pobytu w tym państwie członkowskim zostało bezprawnie uprowadzone do państwa trzeciego (lub zatrzymane w nim), w którym po uprowadzeniu (lub zatrzymaniu), uzyskało później miejsce zwykłego pobytu?".

IV. W przedmiocie pilnego trybu prejudycjalnego

34. Pismem złożonym w dniu 16 listopada 2020 r. sąd odsyłający wniósł o rozpoznanie niniejszego odesłania prejudycjalnego w trybie pilnym przewidzianym w art. 107 regulaminu postępowania przed Trybunałem. W uzasadnieniu tego wniosku sąd stwierdził, że upływający czas może poważnie lub nawet w sposób nieodwracalny zaszkodzić relacjom między dzieckiem a jednym z jego rodziców, w tym przypadku ojcem, lub rozwojowi dziecka oraz jego integracji z rodziną i środowiskiem społecznym.

35. Piąta izba Trybunału postanowiła w dniu 2 grudnia 2020 r., na wniosek sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego, uwzględnić wniosek sądu odsyłającego.

36. Uwagi na piśmie zostały złożone przez ojca, matkę oraz Komisję. Wszyscy ci uczestnicy przedstawili również uwagi ustne na rozprawie, która odbyła się w dniu 4 lutego 2021 r.

5 Przewodnik ten jest dostępny na stronie internetowej https://publications.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-fr

6 Dostępny pod adresem elektronicznym http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2014/1101.html.

7 Wyrok z dnia 17 października 2018 r., C-393/18 PPU, zwany dalej „wyrokiem UD", EU:C:2018:835.

8 Opinia w sprawie UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, przypis 4.

V. Analiza

37. Na wstępie pragnę zauważyć, że z art. 86 umowy o wystąpieniu, która weszła w życie w dniu 1 lutego 2020 r., wynika, iż Trybunał pozostaje właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wniosków sądów Zjednoczonego Królestwa złożonych przed końcem okresu przejściowego. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie został złożony w sekretariacie Trybunału w dniu 16 listopada 2020 r. Trybunał zachowuje zatem właściwość do orzekania w przedmiocie tego wniosku.

38. Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem, utrzymują swoją jurysdykcję bez ograniczenia w czasie, jeżeli dziecko zostało uprowadzone do państwa trzeciego, także wówczas, gdy wspomniane dziecko nabywa miejsce zwykłego pobytu w tym państwie trzecim.

A. W przedmiocie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003

1. Rozważania wstępne

a) W przedmiocie terytorialnego zakresu stosowania rozporządzenia nr 2201/2003

39. Rozporządzenie nr 2201/2003 nie określa wyraźnie terytorialnego zakresu swego stosowania. Trybunał rozpatrywał kwestię, czy rozporządzenie to ma zastosowanie w sposób ogólny do stosunków prawnych wykazujących związek wyłącznie z państwami członkowskimi, czy też może ono również dotyczyć państw trzecich.

40. I tak, w sprawie, w której zapadł wyrok UD, która dotyczyła potencjalnego konfliktu jurysdykcyjnego między państwem członkowskim, w tym przypadku Zjednoczonym Królestwem, a państwem trzecim, a mianowicie Ludową Republiką Bangladeszu, Trybunał zbadał swoją właściwość do udzielenia odpowiedzi na przedłożone mu pytania, które dotyczyły w szczególności art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003.

41. W tym względzie, Trybunał przede wszystkim wskazał, że art. 1 tego rozporządzenia, który definiuje jego zakres stosowania, wymienia sprawy cywilne, do których wspomniane rozporządzenie stosuje się i do których rozporządzenia nie stosuje się, bez odniesienia do jakiegokolwiek ograniczenia terytorialnego w zakresie stosowania tego rozporządzenia [9]. Trybunał dodał, że co się tyczy samego art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, przepis ten stanowi, iż w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu dziecko ma miejsce zwykłego pobytu, oraz że treść tego przepisu nie wskazuje, aby zastosowanie ogólnej reguły jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej w nim określonej podlegało warunkowi istnienia stosunku prawnego wykazującego związek z kilkoma państwami członkowskimi [10].

42. Trybunał orzekł następnie, że art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 odróżnia się od przewidzianych w tym rozporządzeniu przepisów dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń, które ograniczają się do uznawania orzeczeń wydanych przez sąd państwa członkowskiego [11]. Wreszcie Trybunał wskazał, że jednolite reguły jurysdykcyjne zawarte we wspomnianym rozporządzeniu nie stosują się wyłącznie do sytuacji mających rzeczywisty i wystarczający związek z funkcjonowaniem

9 Wyrok w sprawie UD, pkt 31.

10 Wyrok w sprawie UD, pkt 32.

11 Wyrok w sprawie UD, pkt 34, 35.

rynku wewnętrznego, co oznacza z definicji udział kilku państw członkowskich, nawet jeśli samo ujednolicenie przepisów jurysdykcyjnych przeprowadzone w tym rozporządzeniu ma w istocie niewątpliwie na celu zniesienie przeszkód w funkcjonowaniu rynku wewnętrznego, które mogą wynikać z różnic w uregulowaniach krajowych w tym obszarze [12].

43. W wyniku przeprowadzonej analizy Trybunał stwierdził, że ogólna reguła jurysdykcyjna przewidziana w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 może mieć zastosowanie do sporów dotyczących stosunków pomiędzy sądami państwa członkowskiego i państwa trzeciego, a nie tylko w stosunkach między sądami kilku państw członkowskich, oraz że co za tym idzie jest on właściwy w zakresie udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytania [13].

44. W konsekwencji z orzecznictwa Trybunału jasno wynika, że stosowanie art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 może dotyczyć stosunków prawnych wykazujących związek z państwami trzecimi, niezależnie od okoliczności, że w treści tego przepisu w żaden sposób nie wymieniono tych państw.

b) W przedmiocie związku między art. 8 i 10 rozporządzenia nr 2201/2003

45. Jak wynika tytułu art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003, przepis ten ustanawia ogólną regułę jurysdykcji w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej. Ponadto, nadal w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, art. 10 tego rozporządzenia ustanawia szczególną regułę jurysdykcji w przypadku uprowadzenia dziecka za granicę.

46. W niniejszej sprawie sąd odsyłający stoi na stanowisku w swoim postanowieniu, że jest bardzo prawdopodobne, iż zachowanie matki jest równoznaczne z bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem dziecka w Indiach. W takim przypadku nie ulega moim zdaniem wątpliwości, że należy stosować wyłącznie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003.

47. W art. 8 ust. 2 tego rozporządzenia przewidziano bowiem, że ust. 1 tego artykułu „ma zastosowanie z zastrzeżeniem przepisów art. 9, 10 i 12”. Innymi słowy, art. 10 wspomnianego rozporządzenia ustanawia szczególną regułę jurysdykcji, która jako lex specialis ma pierwszeństwo przed art. 8 ust. 1 tego rozporządzenia w sytuacjach, które konkretnie reguluje, a mianowicie w sytuacjach uprowadzenia dziecka [14].

48. Co za tym idzie, jeżeli chodzi o odpowiedzialność rodzicielską w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka, w celu ustalenia jurysdykcji sądów państw członkowskich znajduje zastosowanie wyłącznie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003.

2. W przedmiocie zakresu art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 w przypadku uprowadzenia dziecka do państwa trzeciego

49. Należy zbadać zakres art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 w przypadku, gdy dziecko, które miało miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim, zostało bezprawnie uprowadzone do państwa trzeciego, w którym nabywa miejsce zwykłego pobytu, jak w przypadku sprawy w postępowaniu głównym.

12 Zobacz podobnie wyrok w sprawie UD, pkt 40.

13 Wyrok w sprawie UD, pkt 41, 42.

14 Zobacz podobnie wyrok z dnia 20 września 2018 r., Rudigier, C-518/17, EU:C:2018:757, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo.

50. W tym względzie zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst i cele regulacji, której część stanowi [15].

a) Brzmienie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003

51. Artykuł 10 rozporządzenia nr 2201/2003 stanowi, że w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jurysdykcja sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało miejsce zwykłego pobytu, zostaje utrzymana do chwili uzyskania przez dziecko miejsca zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim oraz jeżeli spełnione są określone w tym przepisie przesłanki.

52. Wspomniany przepis można interpretować w pierwszym podejściu w ten sposób, że znajduje on zastosowanie wyłącznie w sytuacji, gdy dziecko zostaje uprowadzone do innego państwa członkowskiego [16]. Jednakże moim zdaniem taka wykładnia nie jest prawidłowa. Przepis ów składa się bowiem z dwóch odrębnych części, przy czym elementem decydującym jest wyrażenie „*[jurysdykcja] zostaje utrzymana*”. Artykuł 10 rozporządzenia nr 2201/2003 należy zatem rozumieć w sposób przedstawiony poniżej.

53. Jeżeli dziecko miało miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim, jak w przypadku dziecka w niniejszej sprawie, sądy tego państwa członkowskiego utrzymują jurysdykcję *do chwili* uzyskania przez to dziecko miejsca zwykłego pobytu w *innym państwie członkowskim*. Skoro wymieniono jedynie inne państwo członkowskie, to moim zdaniem wynika z tego, że w przypadku, gdy dziecko zostaje bezprawnie uprowadzone do państwa trzeciego lub bezprawnie w nim zatrzymane, sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu, *pozostają właściwe*.

54. Moim zdaniem, jakkolwiek art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 wymienia wyłącznie państwa członkowskie, to jednak reguluje on również stosunki prawne wykazujące związek z państwem trzecim w tym znaczeniu, że takie stosunki nie mogą prowadzić do przekazania jurysdykcji sądom tego państwa trzeciego. Bez znaczenia jest okoliczność, że wspomniane dziecko nabywa miejsce zwykłego pobytu w rzeczonym państwie trzecim, ponieważ biorąc pod uwagę brzmienie art. 10 tego rozporządzenia nie nabywa miejsca zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim.

55. W konsekwencji, w odróżnieniu od sytuacji istniejącej między dwoma państwami członkowskimi, sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu przed uprowadzeniem do państwa trzeciego, utrzymują jurysdykcję bez ograniczenia w czasie (perpetuatio fori).

56. Innymi słowy, biorąc pod uwagę brzmienie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 nie ma „luki prawnej” w sytuacji, w której dziecko zostało bezprawnie uprowadzone do *państwa trzeciego* lub bezprawnie w nim zatrzymane. Skoro uprowadzenie nie następuje do państwa członkowskiego, to sądy państwa członkowskiego pochodzenia *zawsze* mają jurysdykcję do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej względem tego dziecka.

15 Wyrok z dnia 14 maja 2020 r., Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság, C-924/19 PPU i C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, pkt 113 i przytoczone tam orzecznictwo.

16 Zobacz podobnie É. Pataut, E. Gallant, „Article 10”, red. U. Magnus, P. Mankowski, Brussels II bis Regulation, Otto Schmidt, Kolonia, 2017, s. 123, pkt 3.

b) Kontekst art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003

57. Wykładnia, zgodnie z którą sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu, utrzymują jurysdykcję bez ograniczenia w czasie, w przypadku uprowadzenia do państwa trzeciego, wydaje mi się znajdować potwierdzenie w kontekście art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003.

58. Jak bowiem wskazano w pkt 40–43 niniejszej opinii, Trybunał wyraźnie przyjął, że art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, dotyczący jurysdykcji ogólnej w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, może mieć zastosowanie do stosunków prawnych wykazujących związek z państwami trzecimi.

59. Nie widzę powodu, aby przyjąć odmienną wykładnię pozostałych przepisów tego rozporządzenia dotyczących jurysdykcji sądów państwa członkowskiego w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, w tym art. 10 wspomnianego rozporządzenia. Nie wydaje się bowiem w żaden sposób logiczne, by sąd państwa członkowskiego musiał stosować art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 w sytuacji, gdy stosunki prawne wykazują związek z państwem trzecim, a nie art. 10 tego rozporządzenia w przypadku uprowadzenia do państwa trzeciego.

60. Ponadto, ponieważ art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 stanowi lex specialis w stosunku do art. 8 ust. 1 tego rozporządzenia, wydaje mi się, że skoro ten ostatni przepis może mieć zastosowanie do sporów wiążących się ze stosunkami między sądami państwa członkowskiego a sądami państwa trzeciego, to ten sam wniosek należy wyciągnąć w odniesieniu do wspomnianego art. 10.

61. Ponadto zgodnie z orzecznictwem Trybunału rozporządzenie nr 2201/2003, jak wynika z jego motywów 2 i 21, opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, stanowiącej kamień węgielny dla stworzenia prawdziwej przestrzeni sprawiedliwości, a także na zasadzie wzajemnego zaufania. Ta ostatnia zasada zobowiązuje każde z państw członkowskich do przyjęcia, z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności, że wszystkie inne państwa członkowskie przestrzegają prawa Unii, a zwłaszcza uznanych w tym prawie praw podstawowych [17].

62. Wydaje mi się, że w ramach stosowania art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 okoliczność, iż wszystkie państwa członkowskie przestrzegają co do zasady prawa Unii, uzasadnia uznanie, pod pewnymi warunkami, jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone i w którym nabyło miejsce zwykłego pobytu.

63. Jeżeli natomiast dziecko zostało uprowadzone do państwa trzeciego, współpraca i wzajemne zaufanie przewidziane w prawie Unii nie mogą znaleźć zastosowania. W konsekwencji, biorąc pod uwagę kontekst art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, nie ma uzasadnienia dla uznania jurysdykcji sądów tego państwa trzeciego, również w przypadku, gdy uprowadzone dziecko nabyło miejsce zwykłego pobytu w tym ostatnim państwie.

c) Cele art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003

64. Zgodnie z motywem 12 rozporządzenia nr 2201/2003 ustanowione w nim podstawy jurysdykcji ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Wynika stąd, że rozporządzenie to wywodzi się z koncepcji, zgodnie z którą przeważać powinno dobro dziecka [18].

17 Wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., ZW, C-454/19, EU:C:2020:947, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo.

18 Wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo.

65. Zgodnie z motywem 33 wspomnianego rozporządzenia zmierza ono do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [19]. W tym względzie art. 24 ust. 2 tej karty stanowi, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy *przede wszystkim* uwzględnić najlepszy interes dziecka.

66. I tak, ogólnie rzecz biorąc, rozporządzenie nr 2201/2003, mając na uwadze dobro dziecka, ma na celu umożliwienie sądowi, który jest najbliżej dziecka i który z tego względu najlepiej zna jego sytuację i stan jego rozwoju, wydania niezbędnych orzeczeń [20]. Artykuł 8 tego rozporządzenia jest wyrazem realizacji tego celu, gdyż ustanowiono w nim jurysdykcję ogólną na rzecz sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko ma miejsce zwykłego pobytu [21].

67. Co się tyczy art. 10 wspomnianego rozporządzenia, prawodawca Unii zamierzał chronić dobro dziecka w szczególnym przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania. I tak, Trybunał podkreślił, że celem tego rozporządzenia jest *zniechęcanie do uprowadzania dzieci* z jednego państwa członkowskiego do drugiego, a w przypadku gdy do takiego uprowadzenia dojdzie – spowodowanie, by powrót dziecka nastąpił niezwłocznie. Trybunał dodał, że bezprawne uprowadzenie dziecka nie powinno zasadniczo skutkować przekazaniem jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem, sądom państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało zabrane, i to nawet w przypadku, gdy w następstwie uprowadzenia dziecko nabyło w nim miejsce zwykłego pobytu. Tym samym stwierdził, że warunki wymienione w art. 10 lit. a) i b) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w sposób zawężający [22].

68. W konsekwencji Trybunał orzekł, że nawet jeśli uprowadzone dziecko nabyło miejsce zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, sądy państwa członkowskiego, w którym zamieszkiwało przed uprowadzeniem, utrzymują co do zasady jurysdykcję w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej. Innymi słowy, bezprawne działanie, a mianowicie uprowadzenie dziecka przez jednego z rodziców, nie prowadzi do zmiany jurysdykcji do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej w celu ochrony dobra tego dziecka.

69. Cel ten wynika również jasno z prac przygotowawczych nad rozporządzeniem nr 2201/2003, zgodnie z którymi „okoliczność, że jurysdykcja automatycznie podąża za każdą zmianą miejsca zwykłego pobytu dziecka, niesie ze sobą ryzyko ustalenia sztucznej jurysdykcji poprzez posłużenie się bezprawnym działaniem w celu uzyskania pieczy nad dzieckiem” [23].

70. Wydaje mi się trudne do wyobrażenia, aby cel polegający na zniechęcaniu do uprowadzeń dzieci zniknął z tego tylko powodu, że uprowadzenie dziecka następuje do państwa trzeciego. W przeciwnym wypadku bowiem rodzic, który uprowadza dziecko, musiałby jedynie udać się do państwa trzeciego, które zresztą może znajdować się w bezpośrednim sąsiedztwie państwa członkowskiego, aby art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 przestał mieć zastosowanie. Tym samym dziecko byłoby pozbawione praw przyznanych przez to rozporządzenie, które ma na celu ochronę jego dobra.

19 Wyrok z dnia 11 lipca 2008 r., Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, pkt 51.

20 Wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., Purrucker, C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 84.

21 Wyrok z dnia 15 lutego 2017 r., W i V, C-499/15, EU:C:2017:118, pkt 52.

22 Wyrok z dnia 1 lipca 2010 r., Povse, C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, pkt 43–45; postanowienie z dnia 10 kwietnia 2018 r., CV, C-85/18 PPU, EU:C:2018:220, pkt 51.

23 Zobacz wniosek w sprawie rozporządzenia Rady dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 44/2001 w odniesieniu do kwestii alimentacyjnych, przedstawiony przez Komisję w dniu 3 maja 2002 r. [COM(2002) 222 final, s. 12].

71. W świetle powyższych rozważań jestem zdania, że brzmienie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, kontekst tego artykułu oraz cele regulacji, której część on stanowi, prowadzą do wniosku, że jeżeli dziecko, które miało miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim, zostało uprowadzone do państwa trzeciego, sądy tego państwa członkowskiego utrzymują jurysdykcję do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej względem tego dziecka bez ograniczenia w czasie.

3. W przedmiocie znaczenia obywatelstwa Unii dziecka uprowadzonego do państwa trzeciego

72. W niniejszej sprawie proponowaną wykładnię dodatkowo wzmacnia fakt, że dziecko posiada obywatelstwo brytyjskie i z tego tytułu jest obywatelem Unii w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych w postępowaniu głównym.

73. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału art. 20 TFUE przyznaje wszystkim osobom posiadającym obywatelstwo państwa członkowskiego status obywatela Unii, który powinien stanowić podstawowy status obywateli państw członkowskich [24].

74. Obywatelstwo Unii nadaje każdemu obywatelowi Unii podstawowe i indywidualne prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków ustanowionych w traktacie i środków przyjętych w celu ich stosowania [25].

75. W tym kontekście Trybunał orzekł, że art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, w tym decyzjom odmawiającym prawa pobytu członkom rodziny obywatela Unii, których skutkiem byłoby pozbawienie obywateli Unii możliwości skutecznego korzystania z istoty praw przyznanych im w związku ze statusem obywatela Unii [26].

76. Jestem zdania, że w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym należy kierować się takim orzecznictwem. W przypadku bowiem gdy dziecko posiadające obywatelstwo Unii zostało uprowadzone do państwa trzeciego, przyjęcie, że sądy tego ostatniego państwa mają jurysdykcję do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej względem tego dziecka, oznacza zerwanie wszelkiego związku z prawem Unii, nawet jeśli wspomniane dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub zatrzymane. Moim zdaniem to bezprawne działanie nie może pozbawić takiego dziecka skutecznego korzystania z prawa do rozpoznania sprawy odpowiedzialności rodzicielskiej względem niego przez sąd państwa członkowskiego.

77. Co za tym idzie, art. 20 TFUE wydaje mi się potwierdzać jurysdykcję sądów państwa członkowskiego, w którym dziecko posiadające obywatelstwo Unii miało miejsce zwykłego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem do państwa trzeciego.

78. W celu dokonania pełnej oceny zakresu terytorialnego i przesłanek stosowania art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 należy jeszcze zbadać argumenty podniesione na rzecz stosowania tego przepisu ograniczonego do państw członkowskich.

24 Wyrok z dnia 27 lutego 2020 r., Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (małżonek obywatela Unii), C-836/18, EU:C:2020:119, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo.

25 Wyrok z dnia 27 lutego 2020 r., Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (małżonek obywatela Unii), C-836/18, EU:C:2020:119, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

26 Wyrok z dnia 27 lutego 2020 r., Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (małżonek obywatela Unii), C-836/18, EU:C:2020:119, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo.

4. W przedmiocie argumentów przemawiających za stosowaniem art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 ograniczonym do państw członkowskich

79. W pierwszej kolejności, sąd odsyłający wskazuje, że w pkt 33 wyroku UD Trybunał orzekł, iż w przeciwieństwie do niektórych przepisów rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczących jurysdykcji – na przykład art. 9, 10 i 15, których treść musi oznaczać, że ich zastosowanie zależy od potencjalnego konfliktu jurysdykcyjnego pomiędzy sądami różnych państw członkowskich – z brzmienia art. 8 ust. 1 tego rozporządzenia nie wynika, że przepis ten ogranicza się do spraw dotyczących tego rodzaju konfliktów.

80. Jednakże okoliczność ta nie wydaje mi się decydująca w odniesieniu do jurysdykcji sądów państwa członkowskiego w przypadku uprowadzenia dziecka do państwa trzeciego. Chodzi tu bowiem o obiter dictum, które opiera się na rozumowaniu a contrario. Takie rozumowanie ma zaś z definicji względną i ograniczoną moc prawną, ponieważ jest to jedynie argument wykorzystany w ramach badania art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Ponadto w wyroku tym Trybunał nie dokonał wykładni art. 10 tego rozporządzenia, ponieważ sprawa nie dotyczyła uprowadzenia dziecka.

81. W drugiej kolejności, sąd odsyłający powołuje się na praktyczny przewodnik, który stanowi, że terytorialny zakres stosowania art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 jest ograniczony do państw członkowskich. W tym względzie sąd ten wskazuje na pkt 4.2.1.1 tego przewodnika, zgodnie z którym „[a]by uniemożliwiać uprowadzanie dzieci przez rodziców między państwami członkowskimi, art. 10 stanowi, że sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko posiadało pobyt stały bezpośrednio przed bezprawnym zabraniem lub zatrzymaniem (»państwo członkowskie pochodzenia«) pozostają właściwe do orzekania co do istoty sprawy również po tym działaniu. Sądy nowego państwa członkowskiego (»państwo członkowskie, do którego kierowany jest wniosek«) mogą nabywać jurysdykcję wyłącznie w ściśle określonych warunkach”.

82. Tymczasem pragnę zauważyć, po pierwsze, że w praktycznym przewodniku Komisja nie zbadała sytuacji uprowadzenia dziecka do państwa trzeciego. Po drugie, w każdym razie, nawet jeśli dokument ten stanowi użyteczne narzędzie wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, to nie ma on żadnej mocy wiążącej i w związku z tym Trybunał nie może być nim związany przy dokonywaniu wykładni tego rozporządzenia [27].

83. W trzeciej kolejności, sąd odsyłający podnosi również, że art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, iż jego terytorialny zakres stosowania jest ograniczony do państw członkowskich, ponieważ w przeciwnym wypadku jurysdykcja państwa członkowskiego pochodzenia zostałaby utrzymana w nieskończoność. Zdaniem tego sądu to państwo członkowskie znajdowałoby się tym samym, co się tyczy jurysdykcji, w silniejszej pozycji wobec państwa trzeciego niż wobec państwa członkowskiego [28], co byłoby bardzo trudne do zrozumienia.

84. Nie podzielam tego poglądu. Jak wskazano już w pkt 61 niniejszej opinii, rozporządzenie nr 2201/2003 opiera się na współpracy i wzajemnym zaufaniu pomiędzy sądami państw członkowskich, które pod pewnymi warunkami pozwalają na przeniesienie jurysdykcji między tymi sądami. Ponieważ współpraca i wzajemne zaufanie nie zostały przewidziane w odniesieniu do sądów państwa trzeciego, wydaje mi się całkowicie uzasadnione i zgodne z tym rozporządzeniem, że sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem miało miejsce zwykłego pobytu, utrzymują jurysdykcję bez ograniczenia w czasie w celu zapewnienia ochrony dobra tego dziecka.

27 Zobacz analogicznie wyrok z dnia 8 maja 2019 r., Inspecteur van de Belastingdienst, C-631/17, EU:C:2019:381, pkt 41.

28 Ponieważ art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 dopuszcza przeniesienie jurysdykcji między sądami państw członkowskich pod pewnymi warunkami.

85. W czwartej kolejności, można by utrzymywać, że w przypadku uprowadzenia dziecka do państwa trzeciego rozporządzenie nr 2201/2003 nie znajduje zastosowania i że należy odwołać się do konwencji haskiej z 1996 r., której art. 7 jest zredagowany w sposób bardzo zbliżony do art. 10 tego rozporządzenia. Jednakże stosowanie tej konwencji wymaga, aby dane państwo trzecie przystąpiło do niej. Tymczasem w niniejszym przypadku Indie nie są jedną ze stron wspomnianej konwencji. W konsekwencji w niniejszej sprawie nie ma potrzeby dokładnego badania, jak pogodzić rozporządzenie nr 2201/2003 z konwencją haską z 1996 r.[29].. Pragnę jedynie zauważyć, że sprawa ta pokazuje, iż w przypadku gdy dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem miało miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim, niestosowanie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 nie zawsze zostanie zastąpione stosowaniem art. 7 konwencji haskiej z 1996 r.

86. W piątej kolejności, w braku zastosowania konwencji haskiej z 1996 r. należałoby odwołać się albo do umowy dwustronnej między danym państwem członkowskim a danym państwem trzecim, albo do przepisów krajowych tego państwa członkowskiego dotyczących jurysdykcji sądów na podstawie art. 14 rozporządzenia nr 2201/2003. Niemniej jednak nie można domniemywać, że w przypadku uprowadzenia do państwa trzeciego te przepisy krajowe zapewniają z konieczności taką samą ochronę lub wyższy poziom ochrony dobra dziecka niż rozporządzenie nr 2201/2003. I tak w niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazuje, że art. 1–3 ustawy – prawo rodzinne z 1986 r. nie przewidują dodatkowych podstaw jurysdykcji w stosunku do przewidzianych w tym rozporządzeniu.

87. W szóstej kolejności, podczas rozprawy matka i Komisja podniosły, że w sytuacji, gdy sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko miało miejsce zwykłego pobytu, utrzymują jurysdykcję bez ograniczenia w czasie w przypadku uprowadzenia do państwa trzeciego, może zaistnieć spór z sądami tego państwa trzeciego, do których jedno z rodziców wniosłoby powództwo, i które nie uznawałyby jurysdykcji sądu Unii.

88. Jednakże, po pierwsze, problem ten powstaje również w ramach stosowania art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Sytuacja ta nie powstrzymała jednak Trybunału od stwierdzenia w wyroku UD, że przepis ten może mieć zastosowanie do sporów wiążących się ze stosunkami między sądami państwa członkowskiego a sądami państwa trzeciego. Po drugie, wystąpienie potencjalnego konfliktu pomiędzy sądami państwa członkowskiego a sądami państwa trzeciego jest nierozłącznie związane z przepisami prawnymi Unii o zasięgu światowym. Taki potencjalny konflikt nie wydaje mi się być okolicznością wystarczającą do pozbawienia dziecka ochrony jego dobra w przypadku uprowadzenia do państwa trzeciego.

89. Co za tym idzie, nie wydaje mi się, aby którykolwiek argument mógł podważyć wykładnię art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003, zgodnie z którą sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało miejsce zwykłego pobytu, utrzymują jurysdykcję do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej względem tego dziecka bez ograniczenia w czasie, gdy rzeczone dziecko zostaje uprowadzone do państwa trzeciego, również gdy nabywa ono miejsce zwykłego pobytu w tym państwie trzecim.

29 Zgodnie z art. 52 ust. 3 konwencji haskiej z 1996 r. „[p]orozumienia zawierane przez jedno lub więcej Umawiających się Państw w dziedzinach uregulowanych w niniejszej [k]onwencji nie naruszają stosowania postanowień niniejszej [k]onwencji w stosunkach między tymi państwami a innymi Umawiającymi się Państwami". Przepis ten stanowi zatem moim zdaniem, że jeżeli stosunki prawne wykazują związek z państwem członkowskim i państwem trzecim będącym stroną tej konwencji, ma ona pierwszeństwo przed rozporządzeniem nr 2201/2003.

B. W przedmiocie art. 12 rozporządzenia nr 2201/2003

90. Na wypadek gdyby Trybunał nie zgodził się z tą analizą i ocenił, że stosowanie art. 10 rozporządzenia nr 2201/2003 jest ograniczone do stosunków prawnych wykazujących związek wyłącznie z państwami członkowskimi, należy zbadać, czy art. 12 tego rozporządzenia umożliwia jednak przyznanie sądom państwa członkowskiego jurysdykcji do orzekania w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym.

91. W tym względzie w art. 12 ust. 3 wspomnianego rozporządzenia przewidziano, że sądy państwa członkowskiego mają jurysdykcję w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej „w postępowaniach innych niż te, o których mowa w ust. 1" tego artykułu, jeżeli, po pierwsze, dziecko ma ścisły związek z tym państwem członkowskim, w szczególności z uwagi na fakt, że jeden z podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej ma miejsce zwykłego pobytu w tym państwie członkowskim lub dziecko posiada obywatelstwo wspomnianego państwa członkowskiego, a po drugie, na ich jurysdykcję wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób zgodziły się wszystkie strony postępowania w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka. W ust. 1 wspomnianego artykułu sprecyzowano, że sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli spełnione są ustanowione w nim przesłanki [30].

92. Artykuł 12 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 wymaga więc ustalenia istnienia wyraźnej, a przynajmniej jednoznacznej zgody co do tej prorogacji jurysdykcji między wszystkimi uczestnikami postępowania najpóźniej w chwili złożenia w wybranym sądzie pisma wszczynającego postępowanie lub innego równorzędnego pisma procesowego [31].

93. W niniejszej sprawie sąd odsyłający wskazuje, że dziecko ma miejsce zwykłego pobytu w Indiach. Jednakże sąd ten stwierdza również, że w chwili wniesienia pozwu, czyli w dniu 26 sierpnia 2020 r., matka w żadnym momencie nie zgodziła się wyraźnie lub w jakikolwiek inny jednoznaczny sposób z tym, by sąd brytyjski miał jurysdykcję do rozpoznania kwestii dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dziecko. W konsekwencji uważam, że art. 12 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 nie ma zastosowania w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym.

94. Ponadto w art. 12 ust. 4 tego rozporządzenia przewidziano, że w przypadku gdy dziecko ma miejsce zwykłego pobytu na terytorium państwa trzeciego, które nie jest stroną konwencji haskiej z 1996 r., domniemywa się, iż jurysdykcja oparta na wspomnianym art. 12 jest zgodna z dobrem dziecka, w szczególności jeśli przeprowadzenie postępowania w danym państwie trzecim okazuje się niemożliwe. Ponieważ jednak wszyscy uczestnicy nie zgodzili się wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób na jurysdykcję sądu odsyłającego, wydaje mi się, że w każdym razie przepis ten również nie ma zastosowania w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym.

95. Na wypadek gdyby Trybunał orzekł, że art. 10 i 12 rozporządzenia nr 2201/2003 nie znajdują zastosowania w niniejszej sprawie, jestem zdania, że w świetle pkt 41 i 42 wyroku UD nie powinien on odrzucić niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jako niedopuszczalnego, lecz uznać się za niewłaściwy.

30 Wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 39.

31 Wyrok z dnia 12 listopada 2014 r., L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 56.

VI. Wnioski

96. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytanie prejudycjalne przedstawione przez High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział rodzinny, Zjednoczone Królestwo] w następujący sposób:

Artykuł 10 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, należy interpretować w ten sposób, że sądy państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało miejsce zwykłego pobytu, utrzymują jurysdykcję do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej względem tego dziecka bez ograniczenia w czasie, gdy rzeczone dziecko zostaje uprowadzone do państwa trzeciego, w tym także wówczas, gdy nabywa ono miejsce zwykłego pobytu w tym państwie trzecim.